

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. PLINII|| SECVNDI|| HISTORIAE|| MVNDI|| LIBRI XXXVII,||

Plinius Secundus, Gaius

[Lugduni], 1582

Liber XXI

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1752](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1752)

391

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIAE

LIBER XXI.

PRO OEMIUM.

De natura florum & coronamentorum.

De mira florum varietate.

CAPUT I.

10

20

N HORTIS feri & coronamenta iussit Cato, inenarrabili florum maximè subtilitate: quando nulli potest facilius esse loqui, quàm rerum naturæ pingere, lasciuenti præsertim & in magno gaudio fertilitatis tam variè ludenti. Quippe reliqua, usus alimentique gratia genuit: ideoque secula annosque tribuit iis. Flores verò odorésque in diem gignit: magna (vt palàm est) admonitione hominum, quæ spectatissimè floreât, celerrimè marcescere. Sed ne pictura quidem sufficiente imagini colorum reddendæ, misturarum varietati, siue alterni atque multiplices inter se nectantur, siue priuatis generum funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum, quædam coronæ per coronas currunt.

De strophio ferta, & qui primùm flores miscere cœperint, & quando primùm corolla inuenta est vel appellata, & quare.

CAP. II.

30

Tenuioribus vt ebantur antiqui ^a *strophia* appellantes: vnde nata *strophio*. Quin & ^a *strophos* vocabulum ipsum tardè communicatum est, inter sacra tantum & bellicos honores coronis suum nomen vindicantibus. Cùm verò è floribus ^b fieret ferta, à ferendo *feruia* appellabantur: quod apud Græcos quoque non adeò antiquitus placuit. Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus, mos ^c erat primùm. Postea variari ceptum mixtura versicolori. Florumque inuicem odores colorésque accendère Sicyonij, ex ingenio *Pausiæ pictoris* atque *Glyceræ coronariæ*, dilectæ admodum illi, cum opera eius pictura imitaretur, & illa prouocans variaret, essetque certamè artis ac naturæ: quales etiam nunc extant artificis illius tabellæ, atque in primis appellata *Stephanoplocos*, qua pinxit ipsam. Idque factum est post Olympiadem centesimam. Sic coronis è floribus receptis, paulò mox subiere, quæ vocantur *Ægyptiæ*, ac deinde *hybernæ*, cum terra flores negat, *ramento è cornibus tincto*. Paulatimque & Romæ subrepsit appellatio, *corollis* inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & *corollariis*, postquam è lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

40

Quis primùm coronam foliis aureis & argenteis dedit, & de honore coronarum apud antiquos, & de Scipionis honore, & de pactilibus coronis, & Cleopatra reginæ factis.

CAP. III.

50

Craffus diues, primus argento auròque folia imitatus, ludis suis coronas dedit. Accesseruntque & lemnisci, quos adiici ipsarum coronarum honos erat propter Hetruscas, quibus iungi nisi aurei non debebant. Puri diu fuere ij. Cælare eos primus instituit P. Claudius Pulcher, bracteasque etiam philyræ dedit. Semper tamen autoritas vel ludicro quæsitum fuit. Nanque ad certamina in Circum per ludos & ipsi descendent, & seruos suos quisque mittebant. Inde illa xij. tabularum lex: Qui coronam parit, ipse pecuniæ eius, a virtutis ergò arguitur. Quam serui equiue meruissent, pecunia parit tam lege dici, nemo dubitauit. Quis ergo honos? vt ipsi mortuo, parētibusque eius, dum intus positus esset, forisve ferretur, sine fraude esset imposita. Aliàs in vsu promiscuo ne ludicræ quidem erant. Ingensque & hinc seueritas. L. Fuluius argentarius, bello Punico

B 4

secundo, cum corona rosacea interdum è pergula sua in forum prospexisse dictus, ex auctoritate Senatus in carcerem adductus, non ante finem belli emissus est. P. Munatius, cum demptam Marfyæ coronam è floribus capiti suo imposuisset, atque ob id duci eum in vincula Triumviri iussissent, appellavit Trib. Pleb. Nec intercessere illi, aliter quam Athenis, ubi comedebant iuvenes ante meridiem conuentus sapientium quoque doctrinæ frequentabant. Apud nos exemplum licentiæ huius non est aliud, quam filia Diui Augusti, cuius luxuria noctibus coronatum Marfyam, literæ illius dei gemunt. Florum quidem Popul. Romanus honorem Scipioni tantum habuit. Serapio cognominabatur, propter similitudinem suarij, cuiusdam negotiatoris. Ob id erat in Tribunatu plebei admodum gratus, dignusque Africanorum familia. Nec erat in bonis funeris impensa. Asses ergo contulit populus, ac funus elocauit, quaque præferebatur, flores è prospectu omni sparsit. Etiam tunc coronæ Deorum honos erant, & Larium publicorum priuatorumque, ac sepulcrorum & Manium. Summæque autoritas pacili coronæ. Sutiles aliorum sacris inuenimus, & solennes cœnis. Transiere deinde ad rosaria: eoque luxuria processit, ut non esset gratia nisi mero folio: subtilibus mox petitis ab India, aut ultra Indos. Lautissimum quippe habetur è nardi folio eas dari, aut veste serica versicolores vnguentis madidas. Hunc habet nouissimè exitum luxuria sceminarum. Et apud Græcos quidem de coronis priuatim scripsere Mnestheus atque Callimachus medici, quæ nocerent capiti: quoniã & in hoc est aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipuè, odorum vi furrepente fallaciter, scelerata Cleopatrarum solertia. Nanque apparatu belli Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur pauore eius lusisse, extremis coronæ floribus veneno illitis, ipsaque capiti imposta, mox procedente hilaritate inuitauit Antonium ut coronas biberent. Quis ita timeret insidias? Ergo concepta in scyphum incipienti haurire opposita manu: En ego sum inquit, illa chare Antoni, quam tu noua prægustantium diligentia caues: adeo mihi, si possim sine te viuere, occasio aut ratio deest. Inde b eductum custodia bibere iussit, illico expirante. De floribus extra supra dictos scripsit Theophrastus apud Græcos. Ex nostris autem inscripsere aliquilibros Anthologicôn: flores verò persecutus est nemo, quod equidem inueniam. Nec nos nunc scilicet coronas necemus: id enim friuolum est: sed de floribus, quæ videbuntur digna, memorabimus. Paucissima nostri genera coronamentorum inter hortensia nouere, ac penè violas rosasque tantum.

De rosa in coronis, & de generibus eius, & ubi seratur.

CAP. IIII.

Rosa nascitur spina verius, quam frutice, in rubo quoque proueniens, illic etiam iucundi odoris, quamuis angusti. Germinat omnis primò inclusa granoso cortice. Quo mox intumescente, & in virides alabastros fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis medio sui stantis complexa luteos apices. Vfus eius in coronis propè minimus est. Oleo maceratur, idque iam à Troianis temporibus, Homero teste. Præterea in vnguenta transit, ut diximus. Per se medicas artes præbet. Emplastris atque collyriis inseritur mordaci subtilitate. Menfarum etiam deliciis inungendis minimè noxia. Genera eius nostri fecere celeberrima Prænestinam & Campanam. Addidere alij Milesiam, cuius sit ardentissimus colos, non excedentis duodena folia. Proximã ei Trachiniam minus rubentem. Mox Alabandicam, viliorem albicantibus foliis. Vtilissimam verò plurimis, sed minutissimis spineolam. Differunt enim multitudine foliorum, asperitate, læuore, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde numerosiora: cum sit genus eius, quam centifoliam vocant: quæ est in Campania Italiæ, Græciæ verò circa Philippos: sed ibi non suæ terræ prouentu. Pangæus mons in vicino fert, numerosis foliis ac paruis: vnde accolæ transferentes conferunt, ipsaque plantatione proficiunt. Non autem talis odoratissima est, nec cui latissimum maximumque folium. Breuitérque indicium est odoris, scabritia corticis. Cepio Tiberij Cæsaris principatu, negauit centifoliã in coronas addi, præterquam extremos velut ad cardines, nec odore, nec specie probabilem.

Est &

Est & quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis lychnis, non nisi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedens quinque folia, violæ magnitudine, odore nullo. Est & alia Græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec dehiscens nisi manu coacta, semperque nascenti similis, latissimis foliis. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleæ habente, mosceuton vocât. Atque inter has media magnitudine autumnalis, quam coroneolam vocant. Omnes sine odore, præter coroneolam & in rubo natam: tot modis adulterantur. Et aliâs vera quoque plurimum solo præualet. Cyrenis odoratissima est, ideóque ibi vnguentum pulcherrimum. Carthagine Hispaniæ, hyeme tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibusdam enim annis minus odorata prouenit. Præterea locis omnis siccis quam humidis odoratior. Seri nec pinguibus vult, nec argillofis locis, nec riguis, contenta raris: propriéque ruderatum agrum amat. Præcox Campana, sera Milesia. Nouissimè tamen definit Prænestina. Fodiuntur altius quam fruges, leuius quam vites. Tardissimè proueniunt semine, quod in ipso cortice est sub ipso flore opertum lanugine: ob id potius caule conciso inferuntur. Et ocellis radices, vt harúdo, vnum genus inferitur pallidæ spinosæ, longissimis virgis quinquefoliæ, quæ è Cræcis altera est. Omnis autè recisione atque vstione proficit: translatione quoq; vt vitis optimè ocysliméque prouenit, furculis quaternum digitorum lógitudine, aut ampliore, post Vergiliarum occasum facta: dein per Fauonium translata, pedibus interuallis, crebróque circumfossa. Qui præcocem faciunt, pedali circa radicem scrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce.

De lilio tria genera, & ratione ea inferendi.

C A P. V.

Lilium rosæ nobilitate proximum est, & quadam cognatione vnguëti oleique, quod lirinon appellatur. Et impositum etiam maximè rosas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec vlli florum excelsitas maior, interdiu cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiëte capitis oneri. Candor eius eximius, foliis foris striatis, & ab angustis in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuiq; filo & semine, stantibus in medio crocis. Ita odor colórque duplex, & alius calycis, alius staminis, differentia angusta. In vnguenti verò oleiq; vsu, & folia non spernuntur. Et flos non dissimilis illi in herba quam conuoluulum vocant, nascens per frutescens, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantum referens, ac veluti naturæ rudimentum lilia facere cõdiscentis. Alba lilia iisdem omnibus modis feruntur, quibus rosa: & hoc amplius lacryma sua, vt hipposelinum: nihilque est fœcúdius, vna radice quinquagenos sæpe emittente bulbos. Est & rubens lilium, quod Græci crinon vocât. Alij florem eius cynorrhodon. Laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide. Quartum locum obtinet in Italia nascens. Sunt & purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, maiorisque bulbi, sed vnus: Narcissum vocât: Huius alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à liliis est & hæc, quòd narcissis folia in radice sunt, probatissimis in Lyciæ mótibus. Tertio generi cætera eadem, calyx herbaceus. Omnes ferotini. Post Arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum. Inuenta est & in his ratio inferendi, monstrificis hominum ingeniis. Colliguntur nanque mense Iulio scapi arefcentes, liliæque suspenduntur in fumo. Dein nudantibus se nodulis, in fæce nigri vini vel Græci mense Martio macerantur, vt colorem percipiant: atque ita in scrobiculis feruntur, heminis fæcis circumfusi. Sic fiunt purpurea lilia: mirumque, ita tingi aliquid, vt nascatur infectum.

De violis & de caltha, & de bacchare, combreto, asaro & croco.

C A P. V I.

Violis honos proximus. Earum plura genera. Purpureæ, luteæ, albæ: plantis omnes, vt olus, fatæ. Ex iis verò, quæ sponte apricis & macris locis proueniunt, purpureæ, latiore folio statim ab radice carnosâ exeunt, solæque Græco nomine à cæteris discernuntur, appellata Ia, vt ab his Ianthina vestis. Sed satius maxima autoritas luteis. Genera iis Tusculana, & quæ marina appellatur, folio aliquanto latiore, sed minus odorato. In

totum verò sine odore, minutòque folio calthiana, munus autumnì, cæteræ veris. Proxima ei caltha est concolori amplitudine. Vincit numero foliorum marinam, quinque non excedentem. Eadem odore superatur. Est enim grauis caltha. Non leuior ei, quam scopam regiam appellant: quanquam folia eius olent, non flores. Bacchar quoq; radicis tantum odoratæ est, à quibusdam nardum rusticum appellatum. Vnguenta ex ea radice fieri solita apud antiquos, Aristophanes prisce Comædiæ Poëta testis est. Vnde quidam errore falso barbaricam eam appellabant. Odor est ei cinnamomo proximus. Gracili folio nec humido prouenit. Simillimum ei combretum appellatur, foliorum exilitate vsq; in fila attenuata, & procerius quàm bacchar. Nec hæc sunt tantum, sed eorù quoque error corrigendus est, qui bacchar, rusticum nardum appellauere. Est enim alia herba sic cognominata, quam Græci asaron vocant, cuius speciem figuramque diximus in nardi generibus. Quinimo asaron inuenio vocitari, quoniam in coronis non addatur. Crocum syluestre optimum: ferere in Italia minimè expedit, ad scrupula vsque singula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Satiuum latius, maiusq; & nitidius, sed multò leuius degenerans. Sed nec vbique fecundum, etiam Cyrenis, vbi semper flores laudatissimi. Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco monte: dein Lycio, monte Olympo: mox Cæturipino Sicilia. Aliqui^a Phlegræo secūdum locum dedere. Adulteratur nihil æquè. Probatio synceri, si imposita manu crepat, veluti fragile. Humidum enim, quod euenit adulteratione,^b cedit. Altera probatio: si manu prolata ad ora, leniter faciem oculosque mordeat. Est per se genus satiui blandissimum vulgò, cum sit medio cædidum, dialeucò vocant. Cōtrā Cyrenaico vitiū, quod omni croco nigrius est, & celerrimè marcescit. Optimum vbiq; quod pinguisimum, & breuibus capillis: pessimum verò, quod situm redolet. Mutianus autor est, in Lycia anno septimo aut octauo transferri in locum subactum, atque ita degenerans renouari. Vfus eius in coronis nusquam. Herba enim est folio angusto penè in capillamenti modum. Sed vino mirè cōgruit, præcipuè dulci, tritum ad theatra replenda. Floret Vergiliarum occasu paucis diebus, folioque florem expellit. Viret bruma & colligitur. Siccatur vmbra, melius etiā hyberna. Carnosa & illi radix, viuaciórque quàm cæteris. Gaudet calcari & atteri, pereundòque melius prouenit. Ideo iuxta semitas ac fontes lætissimum.

a T. Aegeo

b T. flet.

De floribus antiquis, & de odoramentorum diuersitate, saluunca, & polio.

CAP. VII.

Troianis temporibus iam erat honos ei. Hos certè flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hyacinthum. Omniū autem odoramentorum, atque adeò herbarum differentia est in colore, & odore, & succo. Odorato sapor rarò vlli non amarus: è contrario dulcia rarò odorata. Itaque & vina mustis odoratiora, & syluestria magis omnia satiuis. Quorundam odor suauior è longinquo, propius ad motus hebetatur, vt violæ. Rosa recens à longinquo olet, sicca propius. Omnis autem verno tēpore acrior, & matutinis: quicquid ad meridianas horas diei vergit, hebetatur. Nouella quoq; vetustis minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æstate media. Rosa & crocum odoratiora, cum ferentibus diebus leguntur: & omnia in calidis, quàm in frigidis. In Ægypto tamen minimè odorati flores, quia nebulosus & roscidus aër est à Nilo flumine. Quorundam suauitati grauitas inest. Quædam, cum virent, non olent, propter humorem nimium: vt buceros, quod est scenum Græcum. Acutus odor non omnium sine succo est, vt violæ, rosæ, croco. Quæ verò ex acutis succo carent, eorum omnium odor grauis, vt in lilio vtriusque generis. Abrotonum & amaracus acres habent odores. Quorundam flos tantum iucundus, reliquæ partes ignauæ, vt violæ ac rosæ. Hortensium odoratissima quæ sicca, vt ruta, menta, apium, & quæ in siccis nascantur. Quædam vetustate odoratiora, vt cotonea: eademque decerpta, quàm in suis radicibus. Quædam non nisi defracta, aut ex attritu olent: alia non nisi detractò cortice: quædam verò non nisi vsta: sicut thura myrrhæque. Flores triti omnes amariore, quàm intacti. Aliqua arida diutius odorem continent, vt melilotos. Quædam locum ipsum odoratiorem faciunt, vt iris: quin & arborem totam

30

40

50

totam cuiuscunq; radices attingit. Hesperis noctu magis olet, inde nomine inuēto. Animalium nullum odoratum, nisi si de pantheris quod dictum est, credimus. Illa quoq; nō omittenda differentia est, odoramentorum multa nihil pertinere ad coronamenta, vt irin atque saluincam, quanquam, nobilissimi odoris vtranque. Sed iris radice tantū cōmendatur, vnguentis & medicinæ nascens. Laudatissima in Illyrico. Et ibi quoq; non in maritimis, sed in syluestribus Drilonis & Naronæ. Proxima in Macedonia, longissima hæc & candicans, & exilis. Tertium locum habet Africana, amplissima inter omnes, gustūque amarissima. Illyrica quoque duorum generum est, Rhaphanitis à similitudine, quæ & melior: Rhizotomos subrufa. Optima, quæ sternutamēta tactu mouet. Caulē habet cubitalem, erectum. Floret diuersi coloris specie, sicut arqus cęlestis, vnde & nomē. Non improbatur & Pisidica. Et fossuri tribus ante mensibus multa aqua circumfusa, hoc veluti placamento terræ blandiuntur, circumscrip̄ta mucrone gladij orbe triplici: & cūm legerint eam, protinus in cælum attollunt. Natura est feruens, tractatāque pustulas ambusti modo facit. Præcipitur ante omnia, vt casti legant. Teredines nō sicca modò, verū & in terra celerrimè sentit. Optimum antea irinum Leucade & Elide ferebatur: iam pridē enim & feritur: nunc è Pamphylia: sed Cilicium maximè laudatur atq; Septentrionale. Saliunca foliosa quidem est, sed breuis, & quæ nec̄ti non possit. Radici numerosæ cohęret, herba verius quàm flos, dēsa veluti manu pressa, breuiterque cęspes sui generis. Pannonia hanc gignit & Norici, Alpiūmque aprica: vrbium Eporrhedia, tantæ suauitatis, vt metallum esse cœperit. Vestibus interponi eam gratissimum. Sic & apud Gręcos polion herbam, in clytam Musæi & Hesiodi laudibus, ad omnia vtilem prædicantium, superq; cætera ad famā etiam ac dignitates, profusūque miram, si modò (vt tradūt) folia eius manē cādida, meridie purpurea, sole occidente cærulea aspiciuntur. Duo genera eius, campestre maius, syluestre quod minus est. Quidam teuthrion vocāt. Folia canis hominis similia, à radice protinus, nunquam palmo altiora. Et de odoratis floribus satis dictum.

De vestium emulatione cum floribus, & amaranto, & chrysome, siue chrysi.

CAP. VIII.

IN quibus vnguento vicisse naturam gaudēs luxuria, vestibus quoque prouocauit eos flores qui colore commēdantur. Hos animaduerto tres esse principales: vnum in cocco, qui in rosis micat. Gratius nihil traditur aspectu, & in purpuras Tyrias, dibaphāsque ac Laconicas. Alium in amethysto, qui in viola: & ipse in purpureum, quēmq; iāthinū appellauimus. Genera enim tractamus, in species multas sese spargentia. Tertius est, qui propriè conchylij intelligitur, multis modis: vnus in heliotropio, & in aliquo ex his plerunque saturatior: alius in malua, ad purpuram inclinans: alius in viola ferotina, conchyliorum vegetissima. Paria nunc componuntur, & natura atque luxuria depugnāt. Lutei video honorē antiquissimum, in nuptialibus flammeis totū fœminis concessum: & fortassis ideo nō numerari inter principales, hoc est, communes maribus ac fœminis, quoniam societas principatum dedit. Amaranto nō dubiè vincimur. Est autem spica purpurea verius, quàm flos aliquis, & ipse sine odore. Mirum in eo, gaudere decerpi, & latius renasci. Prouenit Augusto mense: durat in autumnū. Alexandrino palma, qui decerptus asseruatur. Mirūmq; postquā defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine est, appellato, quoniam non marcescat. In nomine & cyani colos: itē holochrysi. Omnes autem hi flores nō fuere in vsu Alexandri Magni ætate, quoniam proximi à morte eius autores siluere de illis: quo manifestum est postea placuisse. A Græcis tamē repertos quis dubitet, nō aliter Italia vsurpante nomina illorum? At Hercules petilio ipsa nomē imposuit autumnali, circaque vepres nascenti, & tantūm colore commendato, qui est rosæ syluestris. Folia parua, quina. Mirūmq; in eo flore, inflecti cacumen, & non nisi retorto folia nasci, paruo calyce, ac versicolori, luteum semen includēte. Luteus & bellio pastillicantibus quinquagenisquinis barbulis coronatur. Pratenses hi flores, ac sine vsu plerique, & ideo sine nominibus, quin & his ipsi alia alij vocabula imponunt. Chrysome siue chrysi, non habet

Latinam appellationem, Palmi altitudine est, comantibus fulgore auri corymbis, radice nigra, ex austero dulci, in petrosis opacisque nascens.

De honore coronarum, & cyclamino, & meliloto, & trifolio, tria genera eius.

CAP. IX.

^{a oratio} ET ferè peractis colorum quoque celeberrimis, transeat ratio ad eas coronas, quæ varietate sola placent. Duo earum genera, quando aliæ flore constant, aliæ folio. Florem esse dixerim genistas: (nanque & iis decerpitur luteus) item rhododèdron: itè zizipha, quæ & Cappadocia vocatur: his odoratus similis olearum floribus. In vepribus nascitur cyclaminum, de quo plura aliàs. Flos eius colossinus in coronas admittitur. Folia in coronamentis similacis & ederæ, corymbique earum obtinèt principatum, de quibus in fruticum loco abundè diximus. Sunt & alia genera, nominibus Græcis indicanda, quia nostris maiore ex parte huius nomenclaturæ defuit cura. Et pleraque eorum in exteris terris nascuntur, nobis tamen consecranda, quoniam de natura sermo, non de Italia est. Ergo in coronamenta folio venere melothron, spireon, trigonon, cneorõ, quod casiam Hyginus vocat: & quod cunilaginem, quæ conyza, melissophyllon quod apiastrû, meliloton quod fertulam Campanam vocamus. Est enim in Campania Italiae laudatissima, Græcis in Sunio: mox Chalcidica & Cretica, vbiçumque verò asperis & syluestribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatis, indicio est nomen fertulæ, quod occupauit. Odor eius croco vicinus est, & flos, ipsa cana. Placet maximè foliis breuissimis atque pinguissimis. Folio coronat & trifolium. Tria eius genera. Minyanthes vocant Græci, alij asphaltion, maiore folio, quo vtuntur coronarij. Alterum acuto, ozytriphylon. Tertium ex omnibus minutissimum. Inter hæc neruosi cauliculi quibusdã, vt marathro, hippomarthro, myophono. Vtuntur è ferulis & corymbis, & edere flore purpureo. Est & in alio genere earum syluestribus rosis similis. Et in iis quoq; colos tantum delectat, odor autem abest. Et cneori duo genera, nigri atque candidi. Hoc & odoratum: ramosa ambo. Florent post æquinoctium autumnum.

De origano, & thymo, & melle Attico, & conyza, & Iouis flore, & helenio, & abrotono, & leucanthemo.

CAP. X.

TOTIDEM & origani in coronamentis species. Alterius enim nullum femem. Id, cui odor est, Creticum vocatur. Totidem & thymi: candidum, ac nigricans. Floret autem circa solstitia, cum & apes decerpunt, & augurium mellis est. Prouentum enim sperant apiarij largè florescente eo. Læditur imbribus amittitque florem. Semen thymi nõ potest deprehendi, cum origani per quàm minutum, non tamen fallat. Sed quid interest occultasse id naturam? In flore ipso intelligitur, fatõque eo nascitur. Quid nõ tentauere homines? Mellis Attici in toto orbe summa laus existimatur. Ergo translatus est ex Attica thymum, & vix flore (vti docemus) fatũ. Sed alia ratio naturæ obstitit, nõ durate Attico thymo, nisi in afflatu maris. Erat quidè hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoq; non nasci in Arcadia. Tunc oleã non putabant gigni, nisi intra CCC. stadia à mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in prouincia Narbonensi refertos scimus: hoc penè solo reditu, è longinquis regionibus pecudum millibus conuenientibus, vt thymo vefcantur. Et conyzae duo genera in coronamentis, mas ac fœmina. Differentia in folio. Tenuius fœminæ & constrictius angustiusque, imbricatũ maris & ramosius. Flos quoq; magis splendet eius, serotinus vtrique post Arcturũ. Mas odore grauior, fœmina acrior, & ideo contra bestiarum morsus aptior. Folia fœminæ mellis odorem habent. Masculæ radix à quibusdam libanotis appellatur, de qua diximus. Et tantũ folio coronant Iouis flos, amaracus, hemerocalles, abrotonum, helenium, sifymbrium, serpyllum, omnia furculosa rosæ modo. Colore tantum placet Iouis flos, odor abest: sicut & illi, qui Græcè phlox vocatur. Et ramis autem & folio odorata sunt, excepto serpyllo. Heleniũ è lacrymis Helenæ dicitur natum, & ideo in Helena insula laudatissimum. Est autè frutex humi se spargens dodrantalibus ramulis, folio simili serpyllo. Abrotonum odore iucundè graui floret æstate. Flos aurei coloris. Vacuum sponte prouenit. Cacumine suo se propagat.

gat. Seritur autē femine melius, quā radice aut fūculo, femine quoque nō sine negotio: plantaria transferuntur. Sic & adonium. Vtrūque æstate. Alfiosa enim admodū sunt: & Sole tamen nimio læduntur. Sed vbi conualuere, ritu vitis fruticant. Abrotono simile odore leucanthemum est, flore albo foliosum.

De amaraco vel sampſucho, & nyctegreto, & meliloto, & viola alba, & codiamino, & de ſylueſtribus bulbis, & heliochryſo, & lychni, & de herbis citra mare.

CAP. XI.

10 **A** Maracum Diocles medicus & Sicula gens appellauere, quod Ægyptus & Syria sampſuchum. Seritur vtroque genere, & femine & ramo, viuacius prædictis, & odore melius. Copiosum amaraco æquè, quā abrotono, semen. Sed abrotono radix vna & altè descendens: cæteris in summo terræ leuiter hæres. Reliquorum fatio autumno ferè incipiente, nec non & vere quibusdam locis quæ umbra gaudet, & aqua ac fimo. Nyctegretum inter pauca miratus est Democritus, coloris ignei, foliis spinæ, nec à terra se attollentem, præcipuam in Gedrosia narrat. Erui post æquinoctium vernalis radicitus, sicarique ad Lunam xxx. diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorumque reges vti hac herba ad vota suscipienda. Eandem vocari chenomychon, quoniam anseres à primo conspectu eius expauescant: ab aliis nyctilopa, quoniam è longinquo noctibus fulgeat. Melilotos vbiq; nascitur: laudatissima tamen in Attica: vbiq; verò recens, nec candidans, & croco quā simillima: quanquam in Italia odoratior & candida. Florum prima
20 ver nuntiatiū, viola alba. Tepidioribus verò locis etiam hyeme emicat. Postea quæ appellatur purpurea. Proximè flammea, quæ & phlox vocatur, syluestris duntaxat. Codiaminon bis anno, vere & autumno: ætates hyemisque fugit. Seniores supra dictis aliquāto narcissus & lilium trans maria: in Italia quidem, vt diximus, post rosam. Nam in Græcia tardius etiam num anemone. Est autem hæc syluestrium bulborū flos, aliāque quā quæ dicetur in medicinis. Sequitur œnanthe, melaniō, ex syluestribus heliochryſos. Deinde alterū genus anemones, quæ limonia vocatur. Post hanc gladiolus comitatus hyacinthis. Nouissima rosa. Eademq; prima deficit, excepta fatiua: è cæteris hyacinthus maximè durat, & viola alba, & œnanthe: sed hæc ita, si deuulsa crebrò prohibeatur in semen
30 abire. Nascitur locis tepidis. Odor idem ei, qui germinantibus vuis, atque inde nomen. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctū præferens eius quæ Apollo dilexerat, aut ex Aiæ cruore editi, ita discurrentibus venis, vt Græcarum literarū figura A I legatur inscripta. Heliochryſos florem habet auro similem, folium tenue, cauliculum quoque gracilem, sed durum. Hoc coronare se Magi, si & vnguenta sumantur ex auro, quod apyron vocant, ad gratiam quoque vitæ gloriāque pertinere arbitrantur. Et verni quidem flores hi sunt. Succedūt illis æstiu, lychnis, & Iouis flos, & alterum genus lilij. Item tiphyon, & amaracus, quem Phrygium cognomināt. Sed maximè spectabilis pothos. Duo genera huius: vnum, cui flos hyacinthi est: alterū cādidius, qui ferè nascitur in tumulis, quoniam fortius durat. Et iris æstate floret. Abeunt & hi, marcescuntque. Alij rursus subeūt
40 autumno. Tertium genus lilij & crocum, in vtroque genere vnum hebes, alterū odoratum: primis omnia imbribus emicantia. Coronarij quidem & spinæ flore vtūtur: quippe cum spinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoque condiantur. Hic est trans maria ordo florum. In Italia violis succedit rosa: huic interuenit lilium: rosam cyanus excipit, cyanum amaratus. Nam vincaperuinca semper viret, in modum lineæ foliis geniculatim circundata. Topiaria herba: inopiam tamen florum aliquando supplet. Hæc à Græcis chamædaphne vocatur. Vita longissima violæ albæ est trimatu. Ab eo tēpore degenerat. Rosa & quinquennium perfert, nec recisa, nec adusta. Illo enim modo iuuenescit. Diximus & terram referre plurimum. Nam & in Ægypto sine odore hæc omnia:
50 tantumq; myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis mensibus antecedit germinatio omnium. Rosaria à Fauonio fossa oportet esse, iterumq; solstitio. Et id agendum, vt intra id tempus purgata ac pura sint.

De cura apum, pabulo & morbis earum, & remediis.

CAP. XII.

VERUM hortis coronamentisque maximè alucaria & apes conueniunt, res præcipui quæstus compendiique, cum fauit. Harum ergo causa oportet ferere thymum, apia-
a eruiliam, strum, rosam, violas, liliu, cytisum, fabam, eruialam, cunilam, papauer, conyzam, castia, melilotum, melissophyllum, cerinthen. Est autè cerinthe folio candido, incuruo, cubitalis, capite concauo, mellis succum habete. Horum floris auidissimæ sunt, atque etiam sinapis, quod miremur, cum oliuæ florem ab his non attingi constet. Ideoque hanc arborem procul esse melius sit: cum aliquas quàm proximè feri conueniat, quæ & euolâtium examina inuitent, nec longius abire patiantur. Cornum quoque arborem caueri oportet. Nam flore eius degustato, aluo concita moriuntur. Remediû, sorba contusa è melle præbere his, vel vrinam hominum, vel boum, aut grana punici mali, ammineo vino cõspersa. At genistas circûferi alucariis gratissimum. Mirum est dignumque memoratu, de alimentis quod comperi. Hostilia vicus alluitur Pado. Huius inquilini pabulo circa deficente imponunt nauibus alueos, noctibusque quina millia passuum contrario amne naues subuehant. Egressæ luce apes pastèque, ad naues quotidie remeant, mutantes locum, donec pondere ipso pressis nauibus, pleni aluei intelligantur, reuectisque eximantur mella.

De venenato melle, & de remediis mellis venenati, & mellis insani.

CAP. XIII.

ET in Hispania mulis prouehunt, simili de causa. Tantumque pabulum refert, ut mella quoque venenata fiant. Heracleæ in Ponto, quibusdam annis perniciosissima existunt, ab iisdem apibus facta. Nec dixere autores, è quibus floribus ea fierent. Nos trademus, quæ comperimus. Herba est ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipuè caprarum, appellata ægolethron. Huius flores concipiunt noxium virus aquoso vere marcescentes. Ita fit, ut non omnibus annis sentiatur hoc malum. Venenati signa sunt, quod omnino non densatur, quod color magis rutilus est, odor alienus, sternutamenta protinus mouens, quod ponderosius innoxio. Qui edere, abiiciunt se humi, refrigerationem querentes: nam & sudore diffluunt. Remedia sunt multa, quæ suis locis dicemus. Sed quoniã statim representari aliqua in tantis insidiis oportet, mulsu[m] vetus è melle optimo & ruta: salsamenta etiam si reiiciantur sumpta crebro. Certumque est id malum per excrementa ad canes etiam peruenire, similiterque torqueri eos. Mulsu[m] tamen ex eo inueteratum, innocuum esse constat: & fœminarum cutem nullo melius emendari cum costo, fuggillata cum aloë. Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorû mellis, quod ab infania, quam gignit, mænomenon vocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quod scætæt syluæ. Gensque ea, cum ceram in tributa Romanis præstet, mel (quoniam exitiale est) non vendit. Et in Perside, & in Mauritanie Cæsariensis Cætulia, contermina Massæfulis, venenati faui gignuntur: quidamque à parte, quo nihil esse fallacius potest, nisi quod liuore deprehenduntur. Quid sibi voluisse naturam iis arbitremur insidiis, ut ab iisdem apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis fauis? Parum enim erat genuisse rem, in qua venenum facillimè daretur, etiamne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit? Quid sibi voluit, nisi ut cautiorem minusque auidum faceret hominem? Non enim ipsi melli, sed apibus iam cuspides dederat, & quidem venenatas, remedio aduersus has utique non differendo. Ergo maluæ succo, aut foliorum ederæ perungi salutare est, vel percussos eas bibere. Mirum tamen est, venena portantes ore, fingentisque ipsas non mori: nisi quod illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus: sicut contra serpentes Psyllis Marsisque inter homines.

De melle quod muscæ non attingunt, & alucariis, & cura eorum si fauim sentiant apes, & quomodo cera fiat.

CAP. XIII.

ALIUD in Creta miraculum mellis. Mons est Carina ix. M. pass. ambitu: intra quod spatium muscæ non reperiuntur, natumque ibi mel nusquam attingunt. Hoc experimen-

rimento singulare medicamentis eligitur. Aluearia orientem æquinoctialem spectare conuenit. Aquilonem euitent: nec Fauoniū minus. Aluearia optima è cortice, secūda ferula, tertia vimine. Multi ea & speculiani lapide fecere, vt operantes intus spectarent. Circunlini alueos fimo bubulo vtilissimum, operculum à tergo esse ambulatoriū, vt proferratur intus, si magnus sit alueus, aut sterilis operatio, ne desperatione curam abiiciant: id paulatim reduci, fallente operis incremento. Aluearia hyeme stramento operiri, crebrò suffiri, maximè fimo bubulo. Cognatum hoc iis, innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines: apesque ipsas excitat. Et araneorum quidem exitium facilius est: papilionum maior pestis. Tollitur verò, cū maturescit malua noctu, interlunio, celo sereno, accensus lucernis ante alueos. In eam flammam sese ingerunt. Si cibus deesse censeatur apibus, vuas passas siccasve, ficosque tufas, ad fores earum posuisse conueniet. Itē lanas tractas madentes passo, aut defruto, aut aqua mulsa. Gallinarum etiam crudas carnes. Quibusdam etiam æstatibus iidem cibi præstandi, cū siccitas continua florum alimētum abstulit. Alueorum, cū mel eximitur, illini oportet exitus, melissophyllo aut genista tritis: aut medios alba vite præcingere, ne apes diffugiant. Vasa mellaria aut fauos lauari aqua præcipiunt: hac decocta, fieri saluberrimum acetum. Cera fit expressis fauis, sed antè purificatis aqua, & triduo in tenebris siccatis, quarto die liquatis igni in nouo fictili, aqua fauos tegente, tunc sporta colatis. Rursus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturque alia frigida, vasis melle circunlitis. Optima, quæ Punica vocatur.

20 Proxima, quàm maximè fulua, odorisque mellei, pura, natione autè Pontica, quam constare equidem miror inter venenata mella. Deinde Cretica. Plurimum enim ex propoli habet, de qua diximus in natura apum. Post has Corsica, quoniā ex buxo fit, habere quādam vim medicaminis putatur. Punica fit hoc modo: Ventilatur sub dio sæpius cera fulua. Deinde feruet in aqua marina, ex alto petita, addito nitro. Inde ligulis hauriunt florē, id est candidissima quæque, transfunduntque in vas, quod exiguū frigida habeat. Et rursus marina decoquunt separatim: dein vas ipsum refrigerant. Et cū hæc ter fecere, iuncea crate sub dio siccant Sole, Lunaque: hæc enim candorem facit. Siccantes, ne liquefaciant, protegunt tenui linteo. Candidissima verò fit, post insolationem etiamnum recocta. Punica medicis vtilissima. Nigrescit cera addito chartarum cinere, sicut anchusa admista rubet. Variosque in colores pigmentis trahitur, ad reddendas similitudines, & innumeros mortalium vsus, parietumque etiam & armorum tutelam. Cætera de melle apibusque in natura earum dicta sunt. Et hortorum quidem omnis ferè ratio peracta est.

De herbis sponte nascentibus & aculeatis.

CAP. XV.

SEquuntur herbæ sponte nascentes, quibus pleræque gentium vtuntur in cibus, maximèque Ægyptus, frugum quidem fertilissima, sed vt propè sola iis carere possit: tanta est ciborum ex herbis abundantia. In Italia paucissimas nouimus, fraga, tanum, ruscum, batin marinam, batin hortensianam, quam aliqui asparagum Gallicū vocant. Præter has

40 pastinacam pratensem, lupum salictarium, eaque verius oblectamēta, quàm cibos. In Ægypto nobilissima est colocasia, quàm cyamon aliqui vocant. Hanc è Nilo metūt, caule, cū coctus est, araneoso in mandendo, thyrsō autē, qui inter folia emicat, spectabili, foliis latissimis, etiam si arboreis comparentur, ad similitudinem eorum quæ personata in nostris annibus vocamus. Adeoq; Nili sui dotibus gaudent, vt implexis colocasiæ foliis in variam speciem vasorum, potare gratissimū habeant. Seritur iam hæc in Italia. In Ægypto proxima autoritas cichorio est, quā diximus intubū erraticū. Nascitur post Vergilias. Floret particulatim. Radix ei lenta, quare etiam ad vincula vtuntur illa. Anthalium lōgius à flumine nascitur, mespili magnitudine & rotunditate, sine nucleo, sine cortice, folio cyperi. Mādunt igni paratū. Mādunt & ætum, cui pauca folia minimaque, verum radix magna. Aracidna quidem & aracos, cū habeāt radices ramosas ac multiplices, nec

50 folium, nec herbā vllam, aut quicquam aliud supra terram habent. Reliqua vulgarium

in cibis apud eos herbarum nomina, cōdrylla, hypochæris, & caucalis, anthriscum, scandix, quæ ab aliis tragopogon vocatur, foliis croco simillimis: parthenium, strychnū, corchorus, & æquinoctio nascens^a aphace, acinos, quam epipetron vocant, quæ nunquam floret. At è contrario aphace subinde marcescente flore emittit alium, tota hyeme totòque vere vsque in æstatem. Multas prætereà ignobiles habet: sed maximè celebrat^b cnicon Italiæ ignotam, ipsis autem oleo, non cibo, gratam. Hoc faciūt è semine eius. Differentia prima, sylvestris & satiuæ. Sylvestrium duæ species: Vna mitior est, simili caule, tamen rigido: itaque & colu antiquæ mulieres vtebantur ex illis: quare quidam atractylida vocant. Semen eius candidū, & grande, amarum. Altera hirsutior, torosiore caule, & qui penè humi serpat, minuto semine. Aculeatarum generis hæc est: quoniã distinguenda sunt & genera. Ergo quædam herbarum spinosæ sunt, quædam sine spinis. Spinosa multæ species. In totum spina est asparagus, scorpio: nullum enim foliū habet. Quædam spinosa foliata sunt, vt carduus, eryngion, glycyrrhizon, vrtica. In omnibus foliis inest aculeata mordacitas. Aliqua & secundum spinam habent foliū, vt tribulus, & ononis. Quædam in folio habent & in caule, vt phleos, quod aliqui stœben appellauere. Hippophaës spinis geniculatum: tributa proprietates, quod & fructum spinosum habet. Ex omnibus his generibus vrtica maximè noscitur, acetabulis in flore purpureâ lanuginem fundentibus, sæpè altior binis cubitis. Plures eius differentiæ. Sylvestris, quam fœminā vocant, mitior. Et in sylvestri quæ dicitur cania, acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis foliis. Quæ verò etiam odorem fundit, Herculeana vocatur. Semen omnibus copiosum, 20 nigrum. Mirum, sine vllis spinarum aculeis lanuginem ipsam esse noxiam: & tactu tantū leni pruritus, pustulasque confestim adusto similes existere. Notum est & remediū olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur, nec nisi solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est ad pellendos totius anni morbos. Sylvestrium quoque radix, omnē carnem teneriorem facit simul cocta. Quæ innoxia, morfu carēs, lamium vocatur. De scorpione dicemus inter medicas.

De carduo, & helxine, & tribulo & anchusa.

CAP. XVI.

Carduus & folio & caule spinosus lanugines habet. Item acorna, leucacanthos, chalcæos, cnicos, polyacanthos, onopyxos, helxine, scolymos. Chamæleon, in foliis non 30 habet aculeos. Est & illa differentia, quod quædam in iis multicaulia ramosaque sunt, vt carduus. Vno autem caule, nec ramosum, d cnicos. Quædam cacumine tantum spinosa sunt, vt eryngium. Quædam estate florent, vt tetralix, & helxine. Scolymus quoque floret serò & diu. Acorna colore tantum rufo distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat atractylis quoque, nisi candidior esset, & nisi sanguineum succum funderet. Qua de causa phonos vocatur à quibusdam, odore etiam grauis, serò maturescēte semine, nec ante autumnum: quanquam id de omnibus spinosis dici potest. Verum omnia hæc & semine & radice nasci possunt. Scolymus carduorum generis ab iis distat, quod radix eius vescendo est decocta. Mirum, quod sine interuallo tota estate aliud floret in eo genere, aliud concipit, aliud parturit. Aculei arefcente folio desinunt pungere. Helxine rara visu est, neque in omnibus terris est, radice foliosa, ex qua media veluti malum extuberat, 40 contactum sua fronde. Huius vertex summus lacrymam continet iucundi saporis, acanthicem mastichen appellatam. Et cactos quoque in Sicilia tantum nascitur, suæ proprietatis & ipsa, cuius in terra serpunt caules, à radice emissi, lato folio & spinoso. Caules vocant cactos: nec fastidiunt in cibis inueteratos quoque. Vnum caulem rectum habent, quem vocant pternica, eiusdem suauitatis, sed vetustatis impatientem. Semen ei lanuginis, quam pappon vocat: quo detracto & cortice, teneritas similis cerebro palmæ est: vocant ascaliam. Tribulus non nisi in palustribus nascitur, dira res alibi, iuxta Nilū & Strymonem amnes excipitur in cibis, inclinatus in vadum, folio ad effigiem vltimi, pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo: vni cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & serius 50 floret, magisque septa obsidet villarum. Semen ei rotundius, nigrum in siliqua. Alteri haren-

^a T. aphace, cy
nops: epip.

^b T. cici

^c T. cnicos,

^d T. cnicos.

harenaceum. Spinoforum etiamnum aliud genus ononis. In ramis enim spinas habet appo-
 fito folio rutæ simili, toto caule foliatum in modum coronæ: sequitur à frugibus, ara-
 tro inimica, viuaxque præcipuè. Aculeatarum caules aliquarum per terram serpunt, vt ^{a T. arata fru-}
 eius quam coronopum vocant. E diuerso stant, anchusa inficiendo ligno cerisq; radice ^{gibus inim.}
 apta, & è mitioribus anthemis, & phyllanthes, & anemone, & aphace. Caule foliato est
 & crepis, & apate. Differentia foliorum & hîc quæ in arboribus, breuitate pediculi ac ló-
 gitudine, angustis ipsius folij, amplitudine, angulis, incisuris, odore, flore. Diuturnior hic
 quibusdam per partes florentibus, vt ocimo, heliotropio, aphacæ, onocichlæ.

*Differentia herbarum per folia, & quæ herbæ toto anno florent,
 & de hastula regia, & pistana, & gladiolo.*

10

CAP. XVII.

Mltis inter hæc æterna folia, sicut quibusdam arborum: in primisq; heliotropio,
 adianto. Aliud rursus spicatarum genus, ex quo est cynops, alopecuros, stelephu-
 ros, (quam quidam ortyga vocant, alij plantaginem, de qua plura dicemus inter medi-
 cas) thryallis. Ex iis alopecuros spicam habet mollem & lanuginem densam, non dissimi-
 lem vulpium caudis, vnde ei & nomen. Proxima est ei & stelephuros, nisi quòd illa parti-
 culatim floret. Cichorion & similia, circa terram folia habent, germinantibus ab radice
 post Vergilias. Perdicium & aliæ gentes, quàm Ægyptij, edunt: nomen dedit auis, id ma-
 ximè eruens. Crassas, plurimásq; habet radices. Item ornithogale, caule tenero, cãdido,
 20 semipedali radice, bulbosa, molli tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pulte. Mirum,
 loton herbam & egilopa, nõ nisi post annum è semine suo nasci. Mira & anthemidis na-
 tura, quòd à summo florere incipit, cum cæteræ omnes, quæ particulatim florent, ab ima
 fui parte incipiant. Notabile & in lappa, quæ adhærescit, quoniam in ipsa flos nascitur,
 nõ euident, sed intus occultus, & intra se germinat, velut animalia quæ in se pariūt. Itè
 circa Opuntem Opuntia est herba, etiam homini dulcis. Mirumq; è folio eius radicem
 fieri, ac sic eam nasci. Iasione vnum folium habet, sed ita implicatum, vt plura videantur.
 Condrylla amara est, & acri in radice succo. Amara & aphace, & quæ picris nominatur,
 & ipsa toto anno florens: nomen ei amaritudo imposuit. Notabilis & scillæ crocique na-
 tura, quòd cum omnes herbæ folium primùm emittant, mox in caulem rotundentur, in
 30 iis caulis prior intelligitur, quàm folium. Et in croco quidem flos impellitur caule: in scil-
 la verò caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eadèmq; ter floret (vt diximus) tria tẽpo-
 ra sationum ostendens. Bulborum generi quidam adnumerant & cypiri, hoc est gladioli,
 radicem. Dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosiorèmq;
 simul subacta. Non dissimilis est & quæ thesion vocatur, gustu aspera. Ceteræ eiusdè ge-
 neris folio differunt. Asphodelus oblògum & angustum habet, scilla latum & tractabile,
 gladiolus simile nomini. Asphodelus mãditur, & semine toto, & bulbo: sed hoc in cinere
 tosto, dein sale & oleo addito: præterea tuso cù ficis, præcipua voluptate, vt videtur He-
 siodo. Traditur & ante portas villarum satum, remedio esse cõtra veneficiorum noxiam.
 Asphodeli mentionem & Homerus fecit. Radix eius naxis modicis similis est: neque alia
 40 numerosior, lxxx. simul acruatis sæpe bulbis. Theophrastus & ferè Græci, princípisq;
 Pythagoras, caulem eius cubitalem, & sæpe duùm cubitorú, foliis porri syluestris, anthe-
 ricon vocauerunt: radicem verò, id est bulbos, asphodelon. Nostri illud albucum vocant, &
 asphodelum hastulam regiam. Ea est & caulis acinosi. Eius duo genera faciūt. Albucum est
 scapus cubitalis, amplus, purus, læuis. De quo Mago præcipit, exitu mensis Martij, & ini-
 tio Aprilis, cum floruerit, nõdum semine eius intumescente, demetendum: findédósque
 scapos, & quarto die in Solem proferendos: ita siccatis manipulos faciendos. Item pista-
 nam dicit à Græcis vocari, quam inter vlvas sagittam appellamus. Hanc ab Idibus Maij
 vsque ad finem Octobris mensis decorticari, atq; leni Sole siccari iubet. Idem & gladio-
 lum alterum, quem cypiron vocant, & ipsum palustrem, Julio mense toto secari iubet ad
 50 radicem, tertioque die in Sole siccari, donec candidus fiat. Quotidie autem ante Solem
 occidentem in tectum referri, quoniam palustribus defectis nocturni rores noceant.

De iunco genera sex, & de cypero, & de medicamentis eorum, & de cypiro,
& odorato iunco.

CAP. XVIII.

Similia præcipit & de iunco, quem marifcon appellant, ad texendas tegetes, & ipsum Iunio mense eximi ad Iulium medium præcipiens. Cætera de siccando, eadem quæ de vlua suo loco diximus. Alterum genus iunctorum facit, quod marinum, & à Græcis oxyfchænon vocari inuenio. Tria genera eius: acuti, sterilis, quem marem, & oxyn Græci vocant: reliqua fœminini, ferentis semen nigrum, quem melancranin vocant. Crassior hic & fruticosior. Magisque etiamnum tertius, qui vocatur holoschænos. Ex his melancranis sine aliis generibus nascitur. Oxys autem & holoschænos eodem cæspite. Vtilissimus ad vitilia holoschænos, quia mollis & carnosus est. Fert fructum ouorum cohærentium modo. Nascitur autem is, quem marem appellamus, ex semetipso, cacumine in terram defixo: melancranis autem suo semine. Alioquin omnium radices omnibus annis intermoriuntur. Vfus ad nassas marinas, vitilium elegantiam, lucernarum lumina, præcipua medulla, amplitudine iuxta maritimas Alpes tanta, vt inciso ventre impleant pene vnciarum latitudinem, in Ægypto verò cribrorum longitudinem, non aliâs vtiliorem. Quidam etiamnum vnum genus faciunt, iunci trianguli, cyperon vocant. Multi verò non discernunt à cypiro vicinitate nominis. Nos distinguemus vtrunque. Cypirus est gladiolus, vt diximus, radice bulbosa, laudatissimus in insulis Creta, dein Naxo, & postea in Phœnice. Cretico candor odorque vicinus nardo, Naxio acrior, Phœnicio exiguum spirans, nullus Ægyptio. Nam & ibi nascitur. Discutit duritias corporum. Iam enim remedia dicemus: quoniam & florum odorumque generi est magnus vsus in medicina. Quod ad cypiron attinet, Appollodorum quidem sequar, qui negabat bibendum: quam profectus efficacissimum esse aduersus calculos, eo fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Mirumque tradit, barbaros suffitum huius herbæ excipientes ore, lienes consumere: & non egredi domibus, nisi ab hoc suffitu. Vegetiores enim firmioresque sic etiam fieri. Intetriginum & alarum vitiiis, perfrictionibusque cum oleo illitum, non dubiè mederi. Cyperos iuncus est, qualiter diximus, angulosus, iuxta terram candidus, cacumine niger, pinguisque. Folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ est semen. Radix oliuæ nigræ similis, quam, cum oblonga est, cyperida vocant, magni in medicina vsus. Laus cypero prima Hammoniaco, secunda Rhodio, tertia Thracio, nouissima Ægyptio, quod & confundit intellectum, quoniam & cypiros ibi nascitur. Sed cyperos durissima, vixque spirans. Cæteris odor & ipsis nardum imitans. Est & per se Indica herba, quæ cyperis vocatur, zingiberis effigie: commanducata crocivim reddit. Cypero vis in medicina psilothri. Illinitur pterygiis, hulceribusque genitalium, & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris hulceribus. Radix aduersus serpentium ictus, scorpionum præsertim, remedio est. Vulvas aperit pota. Largiori tanta vis, vt expellat eas. Vrinam ciet, & calculos, ob id vtilissima hydropicis. Illinitur & hulceribus, quæ serpunt, sed his præcipuè quæ in stomacho sunt, ex vino vel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis, aquæ decocta ad tertias, tussi medetur. Semen tostum, & in aqua potum, sistit aluum & fœminarum menses, capitisque dolores facit. At qui vocatur holoschænos, eius quæ proxima sunt radicis, commanducantur aduersus araneorum morfus. Inuenio etiamnum vnum iunci genus, quod euripicen vocant. Huius semine formum allici, sed modum seruandum, ne sopor fiat. Ob id & odorati iunci medicinæ dicitur, quoniam & in Syria cœle (vt suo loco retulimus) nascitur. Laudatissimus ex Nabatæa, cognomine teuchites, proximus Babylonius, pessimus ex Africa, ac sine odore. Est autem rotundus, vinosæ mordacitatis ad linguam. Syncerus in confricando odorem rosæ emittit, rubentibus fragmentis. Discutit inflationes, ob id stomacho vtilis, bilemque & sanguinem reicientibus. Singultus sedat, ructus mouet, urinam ciet, vesicæ medetur. Ad muliebres vsus decoquitur. Opisthotonicis cum resina arida imponitur. Excalfactoria & rosa. Vteros astringit, refrigerat. Vfus eius diuiditur in folia & flores. Capita foliorum partesque candidæ, vngues vocantur. In flore aliud est semen, aliud capillus in capite, aliud

a aduersus
calculos,

aliud cortex, aliud calyx. Folium ficcatur, aut tribus modis exprimitur. Per se, cum vngues non detrahuntur: sibi enim humoris plurimū. Aut cum detractis vnguibus, reliqua pars aut oleo aut vino maceratur in Sole vasis vitreis. Quidam & salem admiscunt, & anchusam nonnulli, aut aspalathum, aut iuncum odoratum: quia talis maximè prodest vuluæ ac dysentericis. Exprimuntur eadem folia detractis vnguibus, trita per linteum spissum in æreum vas, lenique igni succus coquitur, donec fiat crassitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratissima quæque folia.

Ex rosa medicina, & de lilio, & de narcisso, & ex viola, & de bacchare, & combreto, & asaro.

CAP. XIX.

- 10 **V**inum quomodo fieret è rosa, diximus inter genera vini. Vfus succi ad aures, oris hulcera, gingiuas, tonsillas, gargarizatus, stomachum, vuluas, sedis vitia, capitis dolores. In febre per se, vel cum aceto ad somnos, nauseas. Folia vruntur in calliblepharum. Et ficcis scemina asperguntur. Epiphoras quoque arida leniunt. Flos somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in posca potus: & sanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores, quantum in vini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo vetustius: & in vmbra ficcatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinam ciēt. Stomacho imponitur. Item igni sacro non veteri. Naribus subductum caput purgat. Capita pota ventrem & sanguinem sistunt. Vngues rosæ epiphoris salubres sunt.
- 20 Hulcera enim oculorum rosa fordescunt, præterquam in initiis epiphoræ, ita vt arida cum pane imponatur. Folia quidem vitii stomachi, rosionibus & vitii ventris, & intestinorum, & præcordiis vtilissima vel illita. Cibo quoque lapathi modo condiuntur. Cauendus in his situs celeriter insidens. Et aridis & expressis aliquis vsus. Diapasmata inde fiunt ad sudores coercendos, ita vt à balneis inarescant corpori, dein frigida abluantur. Syluestris cum adipe vrcino alopecias mirificè emendat. Lili radices multis modis florem suum nobilitauere, contra serpentium ictus ex vino potæ, & contra fungorum venena. Propter clauos pedum in vino decoquantur, triduoque non soluuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ, pilos quoque adultis reddunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum aluo trahunt: lienique & ruptis vulvis profunt, & mensibus sceminarum. In vino verò decoctæ, impositæque cum melle neruis præcis medentur. Lichenas & lepras, & furfures in facie emendant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta, vulneribus imponuntur: epiphoris testium, in melle cum hyoscyamo & farina tritici. Semen illinitur igni sacro: flos & folia hulcerum vetustati. Succus, qui flore expressus est, ab aliis mel vocatur, ab aliis fyrrium, ad emolliendas vuluas sudoresque faciendos, & suppurationes coquendas. Narcissi duo genera in vsu medici recipiunt. Vnum purpureo flore, & alterum herbaceum. Hunc stomacho inutilem, & ideo vomitorium, aluosque soluentem, neruis inimicum, caput grauantem, & à narce narcissum dictum, non à fabuloso puero. Vtriusque radix mulsei saporis est. Ambustis prodest cum exiguo melle. Sic & vulneribus & luxatis. Panis verò cum melle & auenæ farina. Sic & in fixa corpori extrahit. In polenta tritus oleoque, contusis medetur & lapide percussis. Purgat vulnera permistus farinæ. Nigras vitilignes emaculat. Ex hoc flore fit narcissinum oleum ad emolliendas duritias, calfacienda quæ alserint. Auribus est vtilissimus: sed capitis dolores facit. Violæ syluestres sunt, & fatiuæ. Purpureæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur stomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorum priuatim epiphoris, & sede procidente vuluæ: & contra suppurationes. Crapulam & grauedines capitis impositis coronis olfactiue discutunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum est ex iis, comitialibus medetur, maximè pueris in aqua potum. Semen violæ scorpionibus aduersatur. Contra flos albæ suppurata aperit: ipsa discutit. Et alba autem & lutea extenuant menstrua, vrinam cient. Minor vis est recentibus: ideoque aridis post annum vtendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menses trahit. Radices eius cum aceto illitæ sedant lienem: item podagram: oculorum autem inflammationes cum myrrha & croco. Folia cum melle pur-

a Vet. cod.
Bacchar & in
medic inæ v.
su est. A liqui
ex no stris.
&c.

gant capitis hulcera: cum cerato rimas sedis, & quæ in humidis sunt. Ex aceto verò collectiones sanant. ^a Bacchar in medicinæ usu aliqui ex nostris perpensam vocant. Auxiliatur contra serpentes, capitis dolores feruoresque: item epiphoras. Imponitur mammis tumentibus à partu & ægilopis incipientibus & ignibus sacris. Odor fomnum gignit. Radicem decoctam bibere spasticis, euerfis, conuulsis, suspiriosis, salutare est. In tussi vetere radices eius tres quatuorve decoquantur ad tertias partes. Hæc potio mulieres ex abortu purgat. Laterum punctiones tollit, & vesicæ calculos. Conditur cum diapasmate. Vestibus odoris gratia inferitur. Combretum, quod simile ei diximus, tritum cum axungia, vulnere mirè sanat. Asarum iocinerum vitii salutare esse traditur, yncia sumptum in hemina mulsi misti. Aluum purgat ellebori modo. Hydropicis prodest & præcordiis vuluisque ac morbo regio. In multum si addatur, facit vinum vrinis ciendis. Effoditur cum folia emittit. Siccatur in vmbra. Situm celerrimè sentit.

De nardo Gallico, & de croco medicina, & crocomagmate, & saliuuca, & polio, & iri, & holochryso, & chryfocome, & meliloto. CAP. XX.

ET quoniam quidam, vt diximus, nardum rusticum nominauere radicem baccharis, contexemus & Gallici nardi remedia in hunc locum dilata in peregrinis arboribus. Ergo aduersus serpentes duabus drachmis in vino succurrit. Inflammationibus coli, vel ex aqua, vel ex vino. Item iocineris & renum, suffusisq; felle. Et hydropicis per se, vel cum absinthio. Siftit purgationum mulierum impetus. Eius verò quod phu eodè loco appellauimus, radix datur potui trita, vel decocta ad strangulationes, vel pectoris dolores, vel laterum. Menses quoque ciet. Bibitur cum vino. Crocum melle nõ soluitur, nulloq; dulci: facillimè autem vino, aut aqua, vtilissimum in medicina. Adseruatur cornea pyxide. Discutit inflammationes omnes quidem, sed oculorum maximè ex ouo illitum. Vuluarum quoque strangulatus, stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iocinerum, pulmonum, vesicarumque, peculiariter inflammationi earum vehemèter vtile. Item tussi & pleuriticis. Tollit & pruritus. Vrinam ciet. Qui crocum prius biberint, crapulam non sentiunt. Ebrietati eo resistunt. Coronæ quoq; ex eo mulcent ebrietatem. Somnum facit. Caput leniter mouet. Venerem stimulat. flos eius igni sacro illinitur cum creta Cimolia. Ipsum plurimis medicaminibus miscetur. Collyrio vni etiam nomè dedit, ex eo quoq; expresso vnguento crocino, quod crocomagma appellant. Habet suas utilitates contra suffusiones oculorum. Vrinam magis excalfacit, quàm crocū ipsum. Optimum, quod gustatum saliuam dentesque inficit. Iris rufa melior, quàm candida: infantibus eam circumligari salutare est, dentientibus præcipuè & tussientibus, tinearumve vitio laborantibus instillari. Cæteri effectus eius non multum à melle differunt. Hulcera purgat capitis præcipuè, suppurations veteres. Aluum soluit duabus drachmis cum melle. Tussim, tormina, inflationes pota. Lienes ex aceto. Contra serpentium & araneorum morsus, ex posca valet. Contra scorpiones, duarum drachmarum pondere in pane vel aqua sumitur. Contra canum morsus, ex oleo imponitur: & contra perfrictiones. Sic & neruorū doloribus. Lumbis verò & coxendicibus cū resina illinitur. Vis ei cōcalfactoria. Naribus subducta, sternutamenta mouet, caputque purgat. Dolori capitis cum cotoneis malis aut strutheis illinitur. Crapulas quoq; & orthopnœas discutit. Vomitiones ciet, duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit, imposita cum melle. Ad paronychias farina eius vtuntur: cum vino, ad clauos vel verrucas: triduoq; non soluitur. Halitus oris cōmanducata abolet, alarūque vitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat, sed genituram cōsumit. Sedis rimas & condylomata, omniāque in corpore excrescentia sanat. Sunt qui syluestrem xyrin vocent. Strumas hæc vel panos vel inguina discutit. Præcipitur, vt sinistra manu lecta ad hos vsus eruatur, colligentisque dicant cuius hominis utiq; causa eximant. Scelus herbariorum aperitur in hac mentione. Partem eius seruant, & quarundam aliarum herbarum, sicut plantaginis: & si parum mercedis tulisse se arbitrantur, rursusq; opus quærūt, partem eam quam seruauere, eodem loco infodiunt: credo, vt vitia quæ sanauerint, faciant rebellare. Saliucæ radix in vino decocta, siftit vomitiones, corroborat stomachum.

Polio

Polio Musæus & Hesiodus perungi iubent dignationis gratia, gloriæque avidos polium tractare, colere. Polium contra serpentes substernitur vel portatur. Medici in vino decoquant recens, vel aridum, illinuntque, vel spleneticis propinant ex aceto: morbo regio in vino: & hydropicis incipientibus in vino decoctum. Vulneribus quoque sic illinunt. Secundas mulierum, partusque emortuos repellit: Item dolores corporis. Vesicas inanit: & epiphoris illinitur. Nec magis alia herba conuenit medicamento, quod alexipharmacum vocant. Stomacho tamen inutile esse, caputque eo impleri, & abortum fieri potest, aliqui negant. Ad religionem addunt, ubi inuentum sit, protinus ad alligandum contra oculorum suffusiones, cauendumque ne terram attingat. Hi & folia eius thymo similia tradunt, nisi quod molliora sunt, & lanatiore canitie. Cum ruta sylvestri, & si teratur, ex aqua celesti, aspidas mitigare dicitur: & non secus atque cytinus astringit & cohibet vulnera, prohibetque serpere. Holochrysos medetur stranguriæ in vino pota, & oculorum epiphoris illita. Cum fæce verò vini cremata & polenta, lichenas emendat. Chrysocomes radix calfacit, & stringit. Datur potui ad iocinerum vitia: item pulmonum: vuluæ dolores in aqua mulsa decocta. Ciet menstrua: & si cruda detur, hydropicorum aquam. Melissophyllo siue melittide si perungantur aluearia, non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. Copia istius examina facillimè continentur. Idem præsentissimum est contra ictus earum, vesparumque, & araneorum, item scorpionum. Item contra vuluarum strangulationes, addito nitro. Contra tormina, è vino. Folia eius strumis illinuntur, & sedis vitii, cum sale decocta. Succus feminas purgat, & inflationes discutit, & hulcera sanat. Articularios morbos sedat, canisq; morsus. Prodest dysentericis veteribus & celiacis, & orthopnoicis, lienibus, hulceribus thoracis. Caligines oculorum succo cum melle inungi eximium habetur. Melilotos quoque oculis medetur cum lacte, aut cum lini semine. Maxillarum quoque dolores lenit: & capitis cum rosaceo: item aurium è passio, quæque in manibus intumescunt, vel erumpunt. Stomachi dolores in vino decocta, vel cruda tritaque. Idem effectus & ad vuluas. Testes verò & sedem prociduum, quæque ibi sint vitia recens ex aqua decocta, vel ex passio. Adiecto rosaceo illinitur ad carcinomata. Deferuescit in vino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

De trifolio, & thymo, & hemerocalle, & de helenio, & abrotano. CAP. XXI.

30 **T**rifolium scio credi præualere contra serpentium ictus & scorpionum, ex vino aut posca, seminis granis viginti potis: vel foliis, & tota herba decocta: serpentisque nunquam in trifolio aspici. Præterea celebratis autoribus, contra omnia venena pro antidoto sufficere xx v. grana eius, quod mynianthes ex eo appellauimus, tradi. Multa alia præterea in remediis eius adscribi. Sed me contra sententias eorum grauissimi viri autoritas mouet. Sophocles enim Poëta venenatum id dicit. Simus quoque medicus decocti, aut contriti succum infusum corpori, easdem vredines facere, quas si percussis à serpente imponatur. Ergo non aliter vtendum eo, quam contra venena, censuerim. Fortassis enim & his venenis inter se contraria sit natura, sicut multis aliis. Item animaduërto, semen eius, cuius minima sint folia, vtile esse ad custodiendam mulierum cutis gratiam, in 40 facie illitum. Thymum colligi oportet in flore, & in umbra sicari. Duo autem sunt genera eius: candidum, radice lignosa, in collibus nascens, quod & præfertur: alterum nigrius, florisque nigri. Vtraque oculorum claritati multum conferre existimantur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tussi ecligmate faciles excreationes facere cum aceto & sale. Sanguinem concrefcere non pati è melle: Longas faucium distillationes extra illita cum sinapi, extenuare: item stomachi & ventris vitia. Modicè his tamen vtendum est, quoniam excalfaciunt, quamuis sistunt aluum: quæ si exhulcerata sit, denarij pondus in sextarium aceti & mellis addi oportet. Item si lateralis dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Præcordiis medetur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis ac melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Aiunt 50 & dormire eos oportere in molli thymo. Prodest & orthopnoicis & anhelationi, mulierumque mensibus retardatis. Vel si emortui sint in vtero partus, decoctum in aqua ad

tertijs. Et viris verò contra inflationes, cum melle & aceto. Et si venter turgeat, testèsvè aut vesicæ dolor exigat. Et vino tumores & impetus tollit impositum. Item cum aceto callum & verrucas. Coxendicibus imponitur, & articularibus morbis, & luxatis tritum ac lanæ inspersum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus aceti & mellis. Et in fastidio, tritum cum sale. Hemerocalles pallidum è viridi, & molle folium habet, radice odorata atque bulbosa: quæ cum melle imposita ventri, aqua pellit, & sanguinem etiam inutilem. Folia epiphoris oculorum, mammarumque post partum doloribus illinuntur. ^a Helenium ab Helena, vt diximus, natum, fauere creditur formæ: cutem mulierum in facie reliquoque corpore nutrire incorruptam. Prætereà putant vsu eius quandam gratiam iis veneremque conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum ¹⁰ eidem potæ in vino, cumque quem habuerit nepenthes illud prædicatum ab Homero, quod tristitia omnis aboleatur. Est autem succi prædulcis. Prodest & orthopnoicis radix eius in aqua ieiunis pota. Est autem candida intus & dulcis. Bibitur & contra serpentium ictus ex vino. Mures quoque contrita dicitur necare. Abrotonum duorum traditur generum, campestre ac montanum: hoc fœminam, illud marem intelligi volumus. Amaritudo absinthij in vtroque. Siculum laudatissimum, dein Galaticum. Vfus est & folijs, sed maior semini ad excalfaciendum: ideo neruis vtile, tussi, orthopnoicis, conuulsis, ruptis, lumbis, vrinæ angustijs. Datur bibendum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest & vuluæ. Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur, cotoneo malo concocto. Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum vino, illiniturque. Efficacissimum contra ea, quorum veneno tremores & frigus accidunt, vt scorpionum & phalangiorum: & contra venena alia pota prodest, & quoquo modo agentibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneorum mala. Ramo eius, si subiiciatur puluino, Venerem stimulari aiunt: efficacissimamque esse herbam contra omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur.

Ex leucanthemo & sampsucho medicina.

CAP. XXII.

Leucaanthemum suspiriosis medetur, duabus partibus aceti permistum. Sampsuchum siue amaracum, in Cypro laudatissimum & odoratissimum, scorpionibus aduersatur, ex aceto ac sale illitum. Menstruis quoque multum confert impositum. Minor est eidem ³⁰ potu vis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina discutit. Et vrinis & hydropicis vtile. Mouet & aridum sternutamenta. Fit ex eo oleum, quod sampsuchinum vocatur aut amaracinum, ad excalfaciendos emolliendosque neruos: & vuluas calfacit. Et folia saggillatis cum melle, & luxatis cum cera profunt.

De anemona medicina.

CAP. XXIII.

Anemonas coronarias tantum diximus: nunc reddemus & medicas. Sunt qui phenion vocent. Duo eius genera, Syluestris prima, altera in cultis nascens, vtraque sabulosis. Huiusque plures species. Aut enim phœniceum florem habet, quæ & copiosissima est, aut purpureum, aut lacteum. Harum trium folia apio similia sunt. Nec temere semipedem altitudine excedunt, cacumine asparagi. Flos nunquam se aperit, nisi vèto spirante: vnde ⁴⁰ & nomen accepit. Syluestri amplitudo maior, latioribus folijs, flore phœniceo. Hanc, errore ducti, argemonem putant multi: alij rursus papauer, quod rhœan appellauimus. Sed distinctio magna, quod vtraque hæc postea floret. Nec aut succum illarum anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec nisi asparagi cacumen. Profunt anemonæ capitis doloribus & inflammationibus, vuluis mulierum, lacti quoque. Et menstrua cient cum prisana sumpta, aut vellere appositæ. Radix commanducata pituitam trahit, dentes sanat, decocta oculorum epiphoras. Magi multum quidem iis tribuere, quamprimum aspiciatur eo anno tolli iubentes: dicique, colligi eam tertianis & quartanis remedio. Postea alligari florem panno roseo, & in vmbra asseruari, ita cum opus sit ad alligari. Quæ ex his phœniceum florem habet, radice contrita, cuiusque animalium imposita, hulus facit septica vi. Et ⁵⁰ deo expurgandis hulceribus adhibetur.

De

a *Reclius v-*
tusti cod. He-
leniū ab He-
lenæ, vt dixi-
mus, lachry-
mis natum.
Quæ lectio e-
st in alio Pl-
ni loco sicutur
ex libri huius
cap. 10.

9 *sent. l. Galeni ex alij med.*
et h. cas. ep. 16. n. 89.

De ananthe medicina.

CAP. XXIII.

Oenanthe herba nascitur in petris, folio pastinacæ, radice magna, numerosa. Caulis eius & folia cum melle ac vino nigro pota, facilitatem pariendi præstant, secundaque purgant. Tussim è melle tollunt: vrinam cient. Radix & vesicæ vitiis medetur.

De heliostropha medicina.

CAP. XXV.

Heliostropha, quod alij chrysanthemum vocant, ramulos habet candidos, folia subalbida, abrotono similia: ad Solis repercussum, aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus, qui nunquam marcescunt, qua de causa Deos coronant illo, quod diligentissimè seruauit Ptolemæus rex Ægypti. Nascitur in frutectis. Ciet vrinam è vino pota, & menses. Duritias & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Contra serpentium ictus & lumborum vitia bibitur. Sanguinem concretum ventris aut vesicæ absument cum mulso. Folia eius trium obolorum pondere sistunt profluuia mulierum in vino albo. Vestes tuctur odore non ineleganti.

Ex hyacintho medicina, & lychmide.

CAP. XXVI.

Hycinthus in Gallia eximiè prouenit. Hoc ibi pro cocco hyssiginum tingitur. Radix est bulbacea, magonicis venalitiis pulchrè nota: quæ è vino dulci illita, pubertatem coërcet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum morsibus resistit. Vrinam impellit. Contra serpentes & scorpiones, morbumque regium. Semen eius cum abrotono datur. Lychnis quoque flammea illa aduersus serpentes, scorpiones, crabrones, similiaque bibitur è vino, semine trito. Syluestris eadem stomacho inutilis. Aluum soluit. Ad detrahendam bilem efficacissima duabus drachmis. Scorpionibus adeò contraria, vt omnino visa ea torpescant. Radicem eius Asiatici boliten vocant: qua alligata oculo, albugines tolli dicuntur.

Ex vincaperuincia medicina, rusco, bati, & acino.

CAP. XXVII.

Et vincaperuincia, siue chamædaphne, arida tusa hydropicis datur in aqua, cochleari mensura, celerrimèque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere, sparsa vino, tumores siccat. Auribus succo medetur. Aluinis imposita multum prodesse dicitur. Rusci radix decocta, bibitur alternis diebus in calculorum valetudine, & tortuosiore vrina vel cruenta. Radicem pridie erui oportet, postero mane decoqui: ex ea sextarium vini cyathis duobus misceri. Sunt qui & crudam radicem tritam ex aqua bibant: & in totum ad virilia, cauliculis eius in vino & aceto tritis, nihil vtilius putant. Batis quoque aluum molli. Illinitur podagricis tosta & contusa. Acinon & coronarum causa & ciborum Ægyptij ferunt. Eademque erat, quæ ocimum, nisi hirsutior ramis ac foliis esset, & admodum odorata. Ciet menses & vrinam.

Ex colocasia medicina.

CAP. XXVIII.

Colocasia Glaucias acria corporis leniri putauit, & stomachum iuuari.

Ex anthalio medicina.

CAP. XXIX.

Anthalij, quod Ægyptij edunt, nullum alium reperi vsum. Est & herba anthyllion, quam alij anticellion vocant, duorum generum, foliis & ramis lenticulæ similis, palmi altitudine, sabulosis apricis nascens, subsalsa gustanti. Altera chamæpityi similis, breuior & hirsutior, purpurei floris, odore grauis, in saxosis nascens. Prior vuluis aptissima, & ex rosaceo ac lacte imposita & vulneribus. Bibitur in stranguria renumque doloribus, tribus drachmis. Altera bibitur in duritia vuluarum, & in torminibus, & in comitiali morbo, cum melle & aceto, quatuor drachmis.

De parthenio medicina.

CAP. XXX.

Parthenium, alij leucanthen, alij tamnacum vocant. Celsus apud nos, perdicium & muralium. Nascitur in hortorum sepibus, flore albo, odore mali, sapore amaro. Ad infidendum decocta in duritia vuluarum, & inflammationibus. Sicca cum melle, & aceto imposita, bilem detrahit atram. Ob hoc contra vertigines vtilis, & calculosis. Illinitur & sacro igni: item strumis, cum axungia inueterata. Magi contra tertianas sinistra manu euelli eam iubent, dicique cuius causa vellatur, nec respicere. Dein eius folium ægri lin-

guæ subiicere, vt mox in cyatho aquæ deuoretur.

De strychno medicina.

CAP. XXXI.

Strychno, quam quidam trychnon scripsere, vtinam nec coronarij in Ægypto vterentur, quos inuitat ederae florum similitudo, in duobus eius generibus. Quorum alterum, cui acini coccinei, granosi folliculi, halicacabum vocant, alij callion. Nostri autem vesicariam, quoniam vesicæ & calculis profit. Frutex est furculosus veriùs, quàm herba, folliculis magnis latisque, & turbinatis, grandi intus acino, qui maturefcit Nouëbri mense. Tertio folia sunt ocimi, minimè diligenter demonstranda, remedia non venena tractanti: quippe insaniam facit paruo quoque succo. Quanquam & Græci autores in iocum vertère. Drachmæ enim pondere lusum pudoris gigni dixerunt, species vanas imaginèscue conspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimã insaniam facere. Quicquid verò addiiciatur pôderi, repræsentrari mortem. Hoc est venenum, quod innocentissimi autores simpliciter dorycnion appellauere, ab eo, quòd cuspides in præliis tingerentur illo passim nascente. Qui parcius spectauerant, manicon cognominauerunt: qui nequiter occultabant, erythron, aut neurida: vt nonnulli, periffon: ne cauendi quidem causa curiosius dicendum. Quin & alterum genus, quod halicacabon vocant, soporiferum est, atque etiam opio velocius ad mortem: ab aliis morion, ab aliis moly appellatum. Laudatum verò à Diocle & Euenore, à Timaristo quidem etiã carmine, mira obliuione innocentia: quippe præsentaneum remedium ad dentiũ mobiles firmãdos, si colluerentur: halicacabo vni exceptionem addidere, ne diutiùs id fieret. Delirationem enim gigni eo. Nec demõstranda remedia, quorum medicina maioris mali periculum afferat. Commendatur & in cibis tertium genus, licet præferatur hortensis saporibus. Et nihil esse corporis malorum, cui non salutare sit strychnos, Xenocrates prædicat. Non tamen auxilia eorum tanti sunt, vt vel profutura de iis commemorare fas putè, præsertim tanta copia innoxiorum medicaminum. Halicacabi radicem bibunt, qui sunt vaticinandi callentes, quòd furere ad confirmandas superstitiones aspici se volunt. Remedio est (id enim libentius retulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data. Nec illud præteribo, aspidum naturæ halicacabum in tantum aduersam, vt radice eius propiùs admota soporetur illa sopore enecans vis earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

De corchoro, & cnico.

CAP. XXXII.

Corchorum Alexandrini cibi herba est, cõuolutis foliis ad similitudinem mori, præcordiis (vt ferunt) utilis, alopeciisque & lentigini. Boum quoque scabiem celerrimè sanari ea inuenio, apud Nicandrum quidem & serpentium morsus, antequam floreat. Nec de cnico siue attractylide verbosius dici par esset, Ægyptia herba, ni magnum contra venenata animalia præberet auxilium: item aduersus fungos. Cõstat à scorpione percussos, quandiu teneant eam herbam, non sentire cruciatum.

De persoluta.

CAP. XXXIII.

ET persolutam Ægyptus in hortis serit, coronarum gratia. Duo genera eius, fœmina ac mas. Vtraque subdita Venerem inhiberi, virorum maximè, tradunt.

De mensuris & ponderibus.

CAP. XXXIII.

ET quoniam in mensuris quoque ac ponderibus, crebrò Græcis nominibus vtendum est, interpretationem eorũ semel in hoc loco ponemus. Drachma Attica (ferè enim Attica obseruatione medici vtuntur) denarij argentei habet pondus. Eadem sex obolos pondere efficit. Obolus x. chalcos. Cyathus pendet per se drachmas x. Cùm acetabulũ mensura dicitur, significat heminae quartam partem, id est, drachmas xv. Mna, quam nostri minam vocant, pendet drachmas Atticas centum.

C. PLINII